

Opinia promotorska na temat rozprawy doktorskiej Pani magister Anny Lis-Skowrońskiej na temat: Dyzartryczne zaburzenia mowy po jednostronnym udarze niedokrwiennym górnego neuronu ruchowego a inne wybrane typy dyzartrii poudarowej

Rozprawa doktorska Pani magister Anny Lis-Skowrońskiej jest pracą logopedyczną, a co za tym idzie interdyscyplinarną — nawiązującą do wiedzy neuropsychologicznej, medycznej i językoznawczej. Rozprawa liczy 329 stron. Dysertację otwiera indeks skrótów. 198 stron zajmuje właściwy tekst rozprawy, bibliografia liczy 18 stron, 4 strony to indeksy tabel i rycin, zaś na stronach od 223 do 328 zawarty jest aneks, w którym autorka prezentuje narzędzia użyte w badaniu oraz tabelaryczne zestawienia wyników ilościowych przeprowadzonych analiz artykulacji każdej z osób badanych. Na końcowych dwóch stronach zamieszczone zostało streszczenie pracy doktorskiej w języku polskim i angielskim.

We wstępie autorka przedstawia cel badania i opisuje strukturę rozprawy. Główną treść dysertacji budują dwie części: teoretyczna i badawcza. Część teoretyczna poświęcona została interdyscyplinarnemu ujęciu zagadnień związanych z tematyką badań. W części tej zamieszczono cztery rozdziały. W pierwszym rozdziale autorka przedstawiła problematykę udaru mózgu. Drugi rozdział zawiera opis objawów dyzartrii poudarowych. Kolejny z czterech rozdziałów dotyczy diagnozy zaburzeń dyzartrycznych, zaś ostatni — poświęcony jest opisowi metod badań jakościowych zastosowanych w niniejszym badaniu. Druga część rozprawy zawiera prezentację badań własnych autorki pracy. Część ta dzieli się na dwa rozdziały: pierwszy z nich zawiera opis metod i procedur badania, zaś drugi poświęcony jest prezentacji wyników. Pracę zamyka podsumowanie i dyskusja wyników. Rozprawa zawiera także bibliografię oraz aneks. Język pracy jest klarowny. Kolejność prezentacji treści ma logiczne uzasadnienie. Dokonany przez doktorantkę dobór pozycji bibliograficznych (w liczbie 287) oraz sposób ich wykorzystania świadczą o znajomości literatury fachowej oraz o umiejętności osadzenia treści specjalistycznych w interdyscyplinarnym kontekście nauk pokrewnych logopedii, ze szczególnym uwzględnieniem językoznawstwa. Autorka zajmując się mową zaburzoną nawiązuje do lingwistycznych badań nad dyslektem. Zarysowuje zmiany w sposobie opisu języka od strukturalizmu F. de Saussure'a poprzez generatywizm Chomsky'ego do ujęć współczesnych. Sygnalizuje konieczność opisu poszczególnych podsystemów języka w logopedii przywołując wybrane publikacje lingwistyczne (m.in. Danielewiczowa 2005, Zaron 2009, Stępień, Siudzińska 2012a, 2012b). Z uwagi na fakt, iż udarem mózgu najczęściej zagrożone są osoby w podeszłym wieku, osadza tematykę w kontekście badań gerontolingwistycznych. Odwołując się do publikacji dotyczących problematyki gerontolingwistycznej (m.in. Kielar Turska i Byczewska-Konieczny 2014, Kurkowski 2013, Domagała 2015, Michalik, Milewski, Kaczorowska-Bray i Solak 2018, Łuczyński 2019) wskazuje na specyficzne cechy biolektu starczego oraz pisma osób w wieku podeszłym. Autorka osadza prowadzone analizy w nurcie badań z zakresu fonetyki artykulacyjnej, a ściślej patofonetyki. W tym kontekście wykazuje się znajomością subiektywnych i instrumentalnych

metod oceny zaburzeń artykulacyjnych. W oparciu krajowe i zagraniczne publikacje logopedyczne (m.in. Duffy 2019, Gatkowska 2012, Jauer-Niworowska 2021) wskazuje, iż diagnoza subiektywna, oparta na odsluchu i wielozmysłowej ocenie artykulacji, pozostaje złotym standardem diagnozy klinicznej zaburzeń artykulacyjnych w dyzartriach.

Należy podkreślić nowatorski charakter przeprowadzonych badań. Są one pierwszymi badaniami z udziałem polskojęzycznych chorych dotyczącymi dyzartrii poudarowej (do tej pory w piśmiennictwie logopedycznym udar mózgu kojarzony był głównie z afazją). Dostarczają opisu niezbadanego dotąd w Polsce rodzaju dyzartrii wynikającej z jednostronnego uszkodzenia górnego neuronu ruchowego. Autorka rozprawy przeprowadziła subiektywną jakościową ocenę objawów dyzartrii u osób z potwierdzonym pierwszym niedokrwiennym udarem mózgu w strukturach górnego neuronu motorycznego oraz porównała objawy tej dyzartrii z objawami zaburzeń dyzartrycznych wynikających z lokalizacji udaru w innych strukturach mózgowia. Badała chorych w okresie pierwszych sześciu dni po incydencie udarowym. Osoby uczestniczące w badaniu właściwym prezentowały jedynie objawy dyzartrii poudarowej, nie miały natomiast żadnych innych zaburzeń, które mogłyby wpływać na ich funkcjonowanie językowe i motorykę aparatu mowy. Tak ścisłe kryteria doboru grupy badanej wymagały od autorki rozprawy znaczącego nakładu pracy. Doktorantka przeprowadziła badania dwuetapowe. W pierwszym etapie badania dokonała wstępnej przesiewowej oceny logopedycznej ponad 500 chorych (wykluczając z badań właściwych osoby bez zaburzeń dyzartrycznych oraz osoby z dyzartrią i zaburzeniami współwystępującymi). Do badań właściwych po pierwszym etapie zakwalifikowało się troje chorych. W badaniach właściwych doktorantka, zgodnie z metodologią logopedycznej diagnozy dyzartrii, zanalizowała i oceniła (opierając się na wielozmysłowej ocenie funkcji aparatu mowy) objawy zaburzeń oddechowo-fonacyjno-artykulacyjnych zaobserwowane u osób badanych. Wyniki badania zostały zaprezentowane w formie studiów przypadków. W analizie objawów zaburzeń motorycznych autorka wiąże objawy niewerbalnych zaburzeń ruchowych aparatu mowy z nieprawidłowościami dotyczącymi artykulacji głosek języka polskiego zaobserwowanymi u osób badanych. Trafność i rzetelność badania zostały potwierdzone przez dwóch sędziów kompetentnych. W końcowej części rozprawy autorka podsumowała wyniki badania oraz dokonała ich samooceny określając walory poznawcze i aplikacyjne wyników i wskazując na ograniczenia zastosowanej procedury. Umiejętność krytycznej samooceny przeprowadzonych badań i sformułowania wniosków praktycznych dowodzi dojrzałości autorki jako badacza i logopedy-praktyka.

Konkludując, rozprawa Pani magister Anny Lis-Skowrońskiej spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Pracę przyjmuję i kieruję do dalszych etapów przewodu doktorskiego w dyscyplinie językoznawstwo.

Olga Jauer-Niworowska

Warszawa, 07. czerwca 2021 r.